

Kuasar Rüzgarlarının Dinamiği:

En Hızlı

En Güçlü

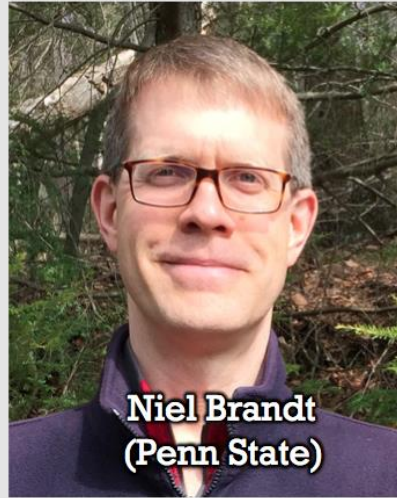
En Değişken

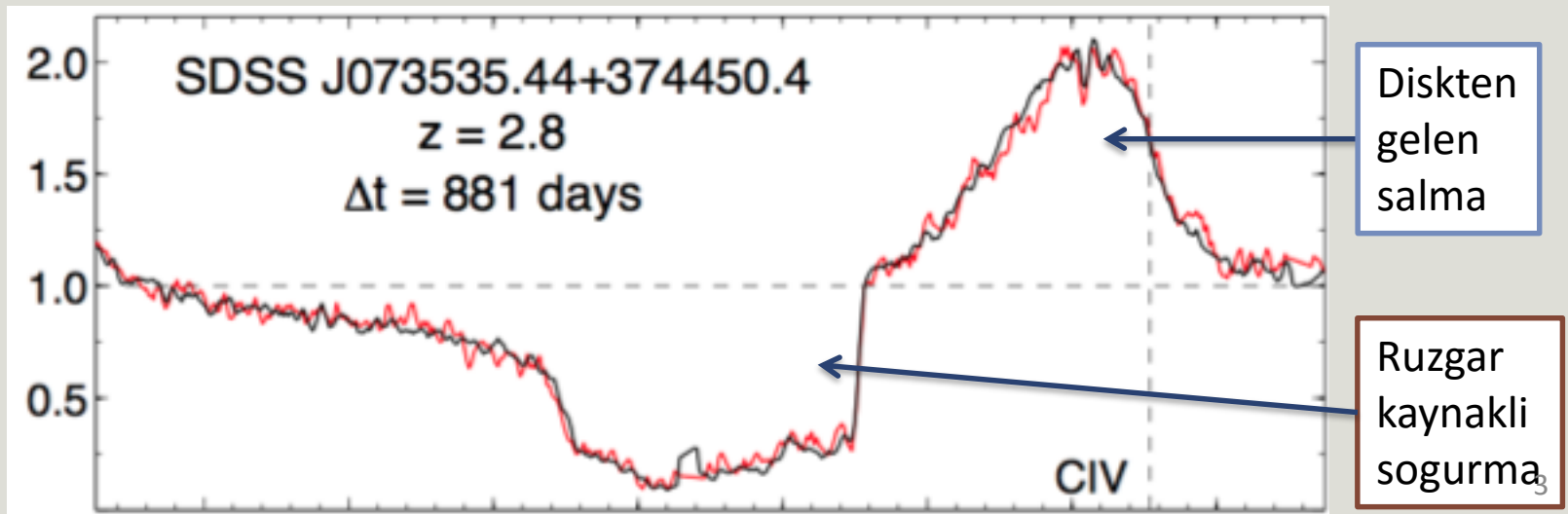
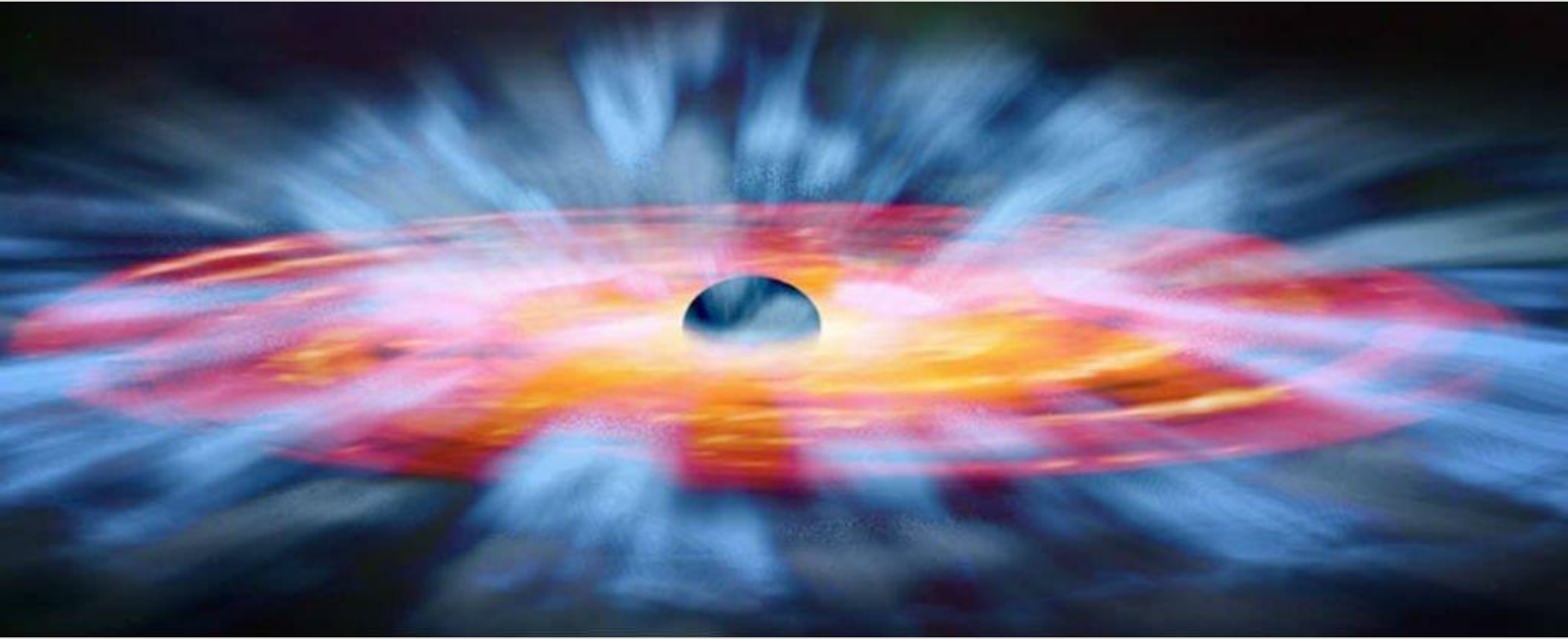
Dr. Nurten Filiz Ak

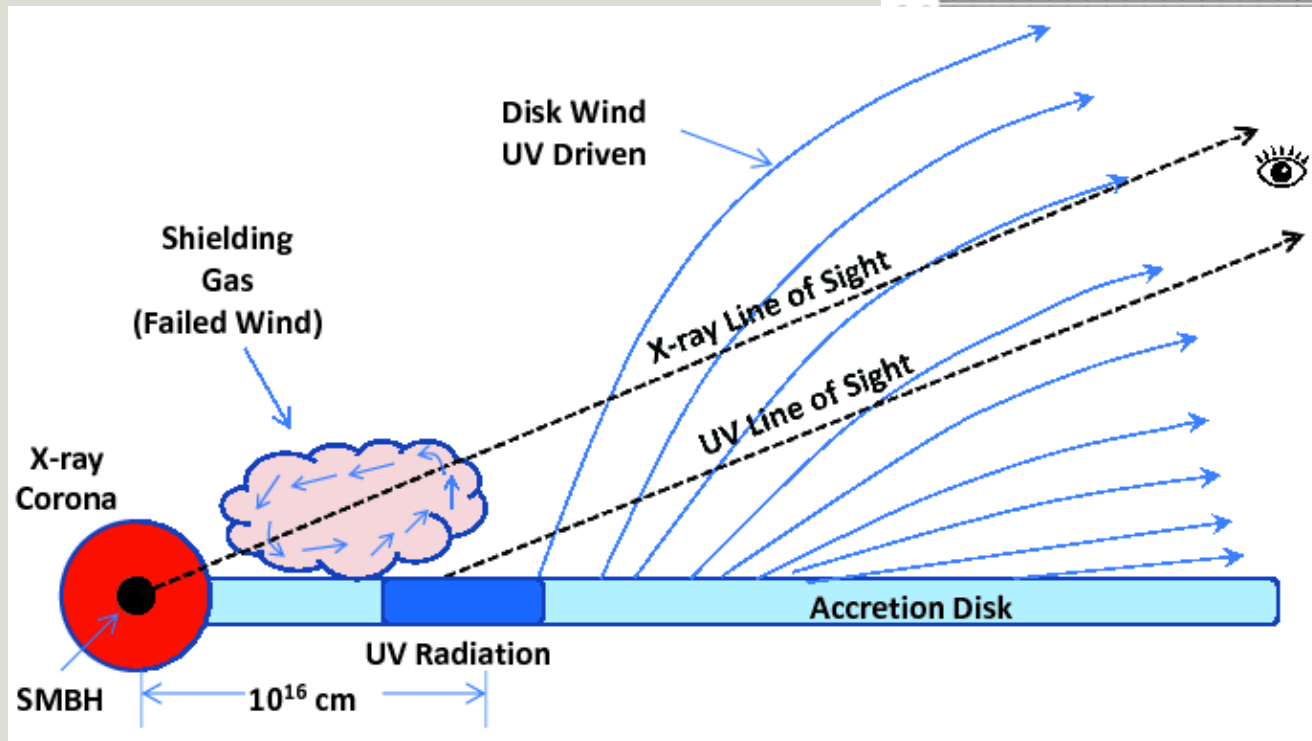
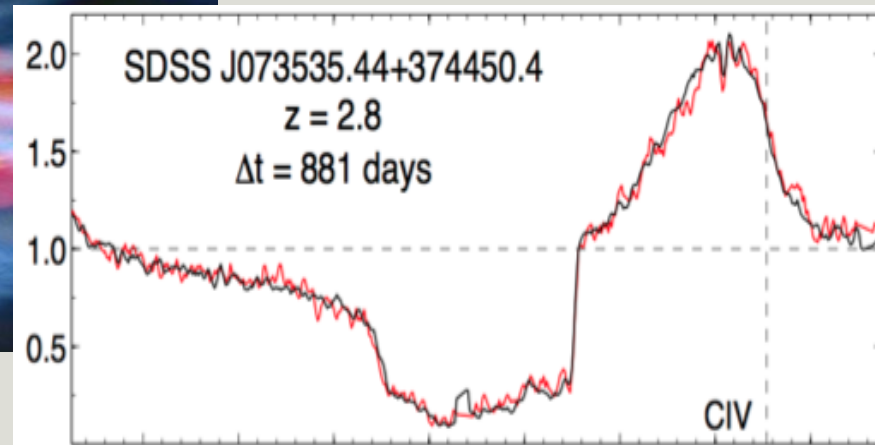
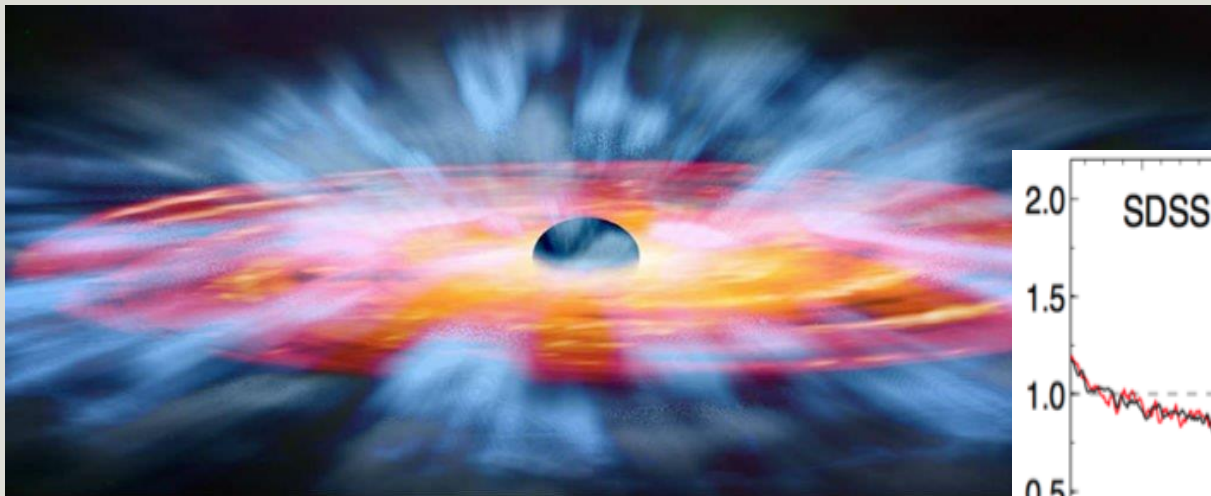
Proje: Kuasar Rüzgarları

Proje Başlangıç: 2008

Tahmini bitiş: 2023

Neden Kuasar Rüzgarları?

- Rüzgarlar, karadeliğe madde akışının sürekliliğini sağlar: açısal momentumun kaybı.

En Güçlü

- Çekirdek bölgesinin ve diskin önemli bir parçası: büyük yayılıma sahipler ve değişkenler.

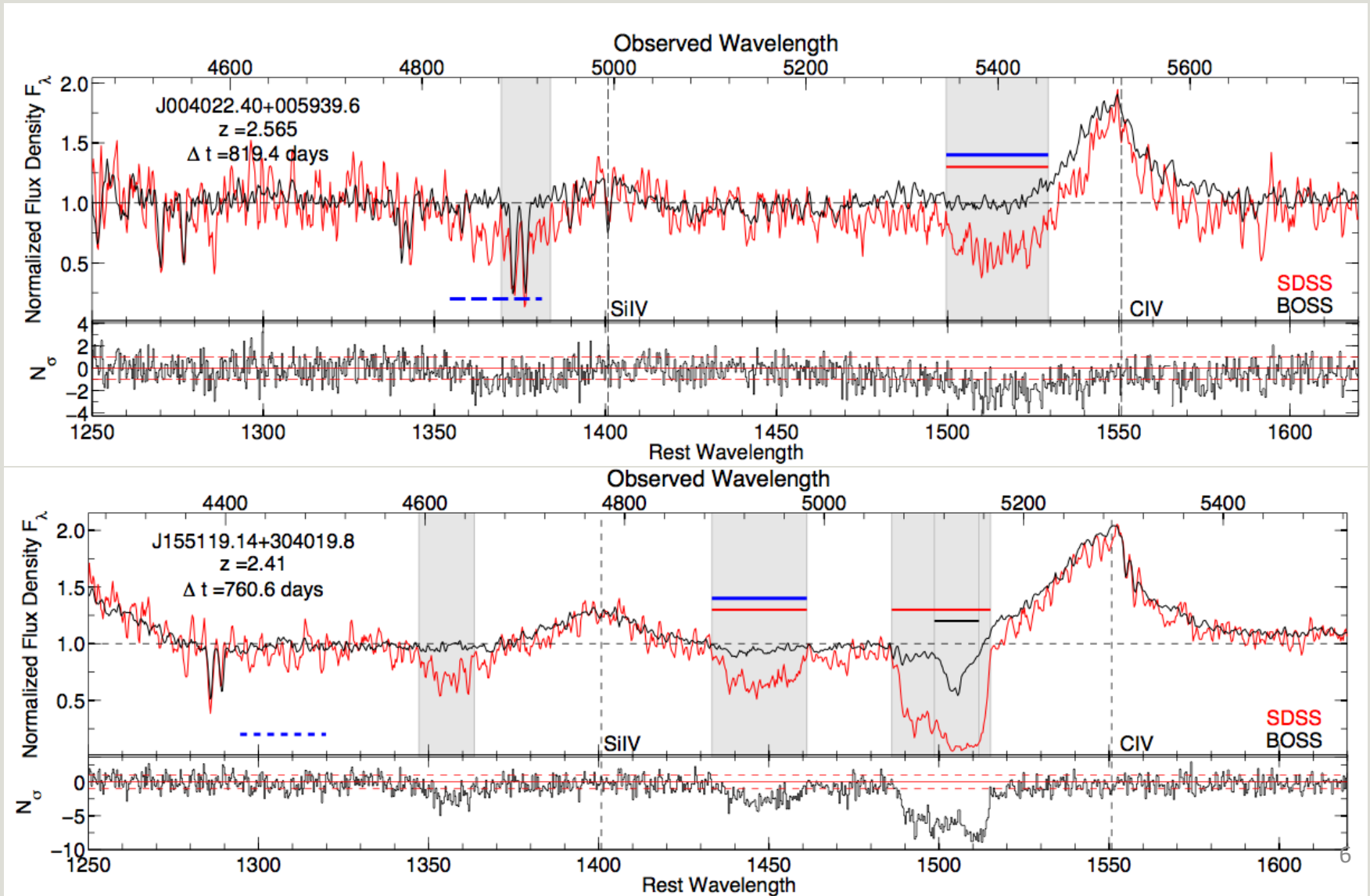
En Değişken

- Ev sahibi galakside yıldız oluşumunu etkiler: rüzgarlar madde ve ısı taşıyor.

En Hızlı

- Kuasarların, %25'inden daha azı rüzgara sahip.

Kuasarların, %25'inden daha azı rüzgara sahip!

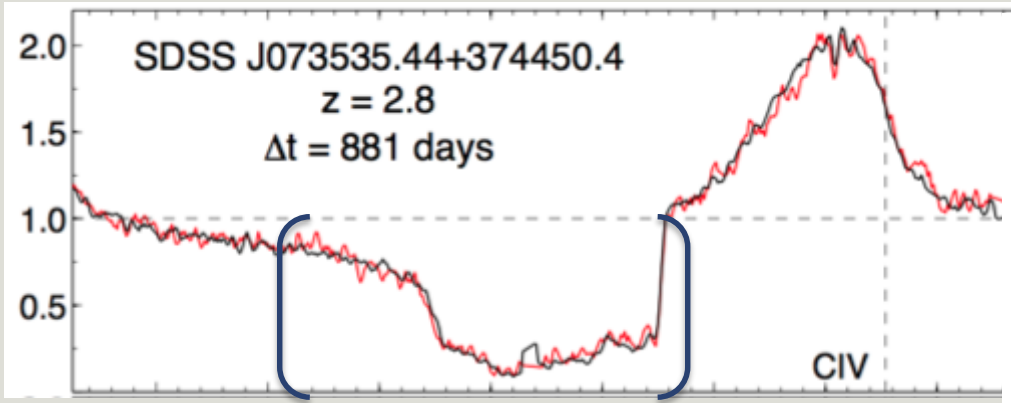
Rüzgarların Değişimi

Nasıl Deęiřiyorlar?
(Karakteristik)

Neden Deęiřiyorlar?
(Mekanizma)

Soğurma çizgilerinin değişim
karakteristiği

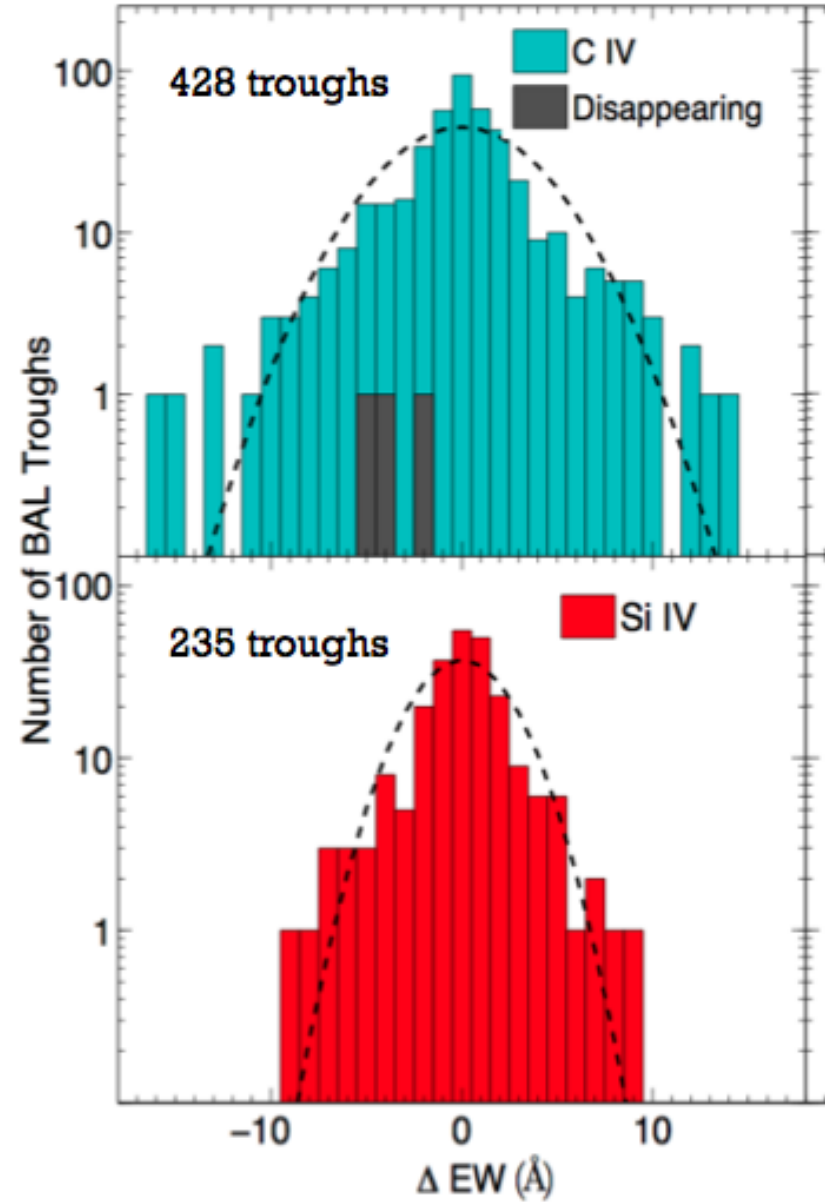

Eşdeğer genişlik ölçümü

Dağılım sıfır merkezli ve simetrik:

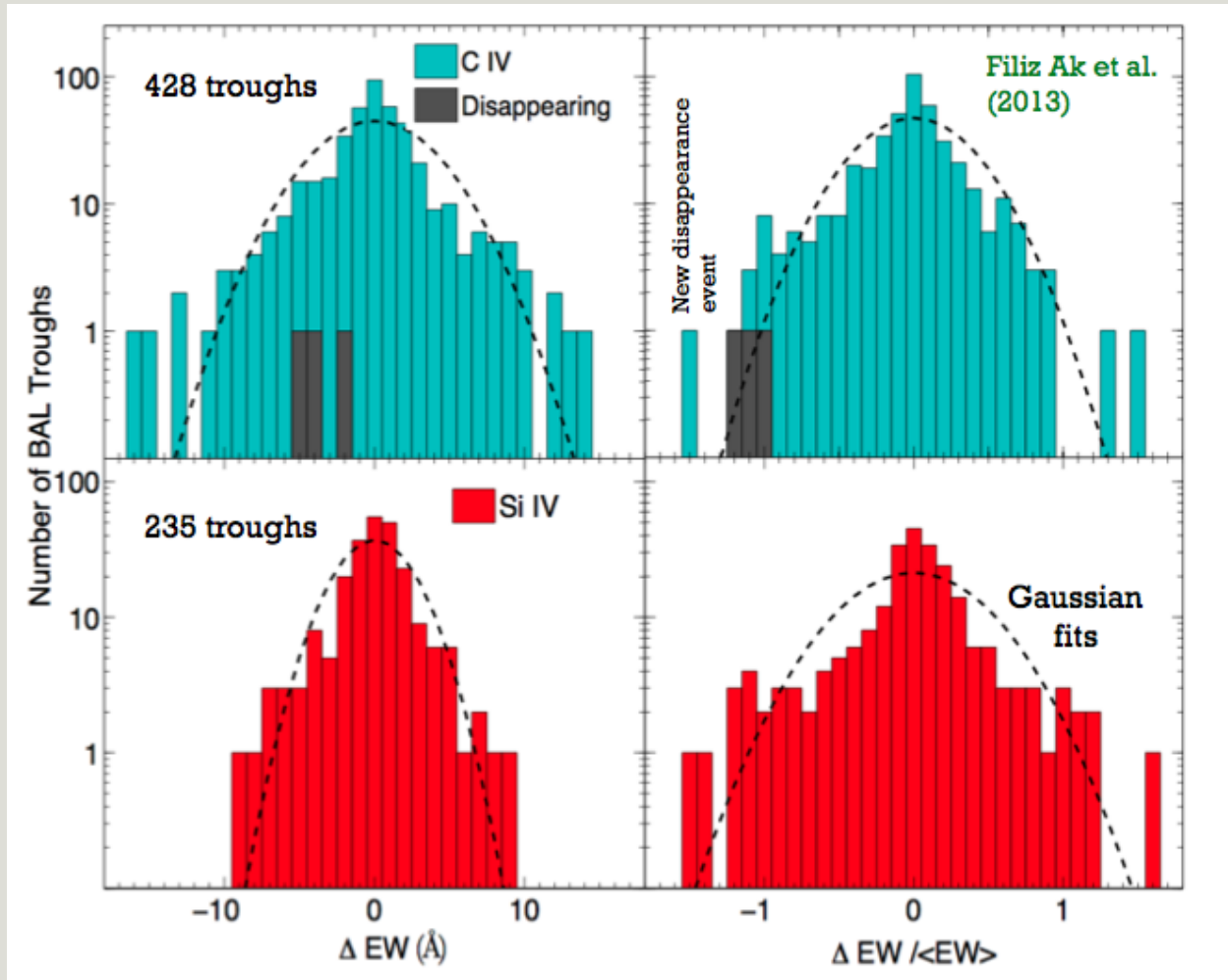
Soğurma çizgilerinin güçlenmesi ve zayıflaması benzer zaman ölçeklerinde gerçekleşiyor!

(Hızlı oluşum ve yavaş kaybolma söz konusu değil)

Eşdeğer genişlik değişimi

Eşdeğer genişlik kesirsel değişimi

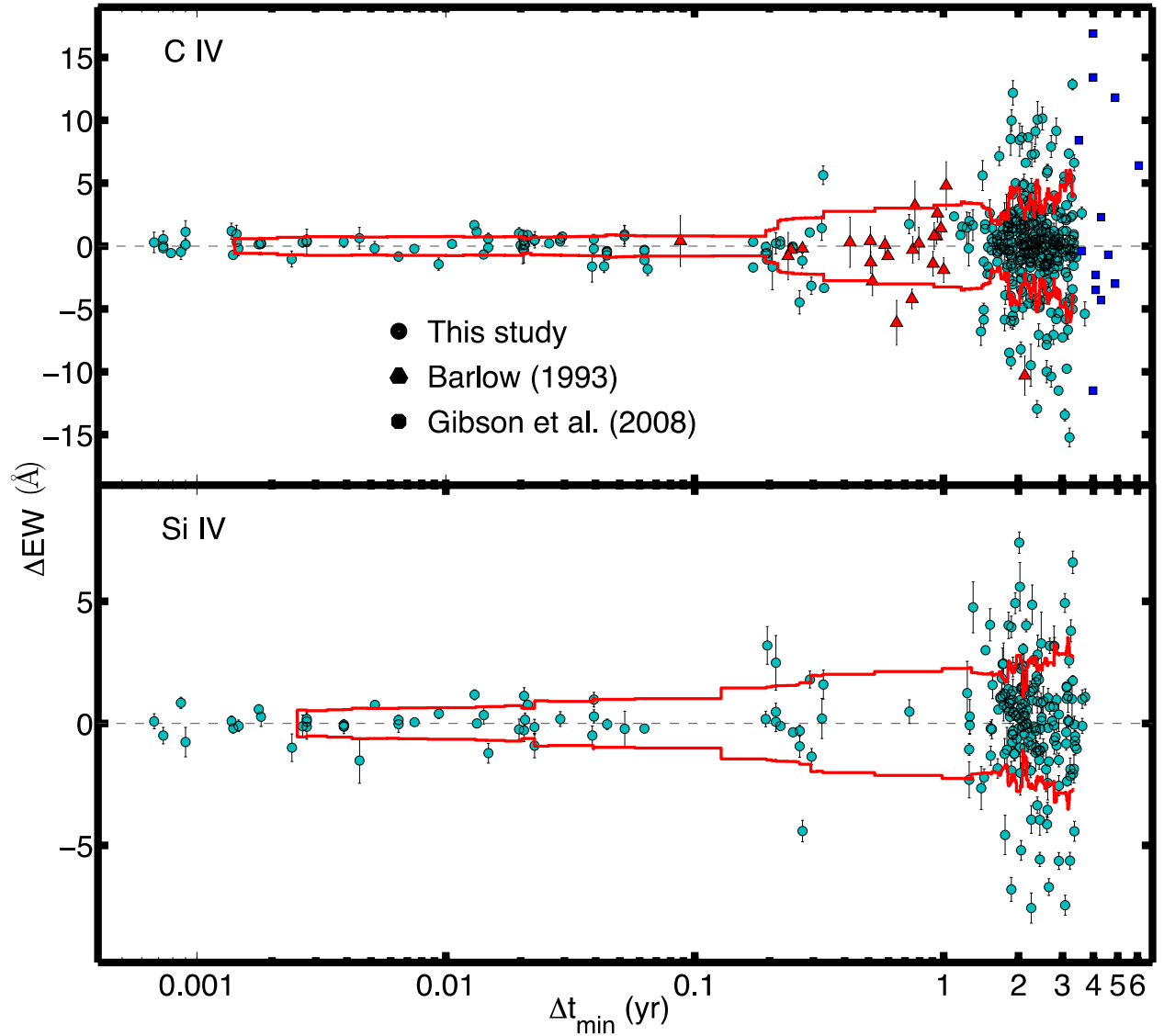
Normal dağılıma uymuyor.
(Binom)

Soğurma EW Değişimi

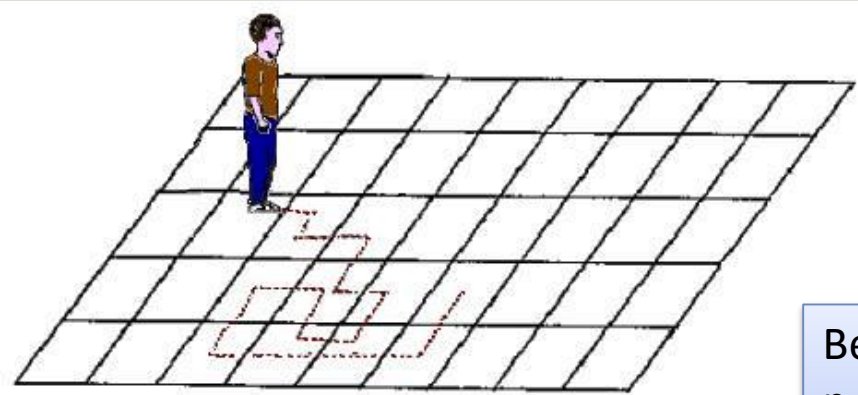
Eşdeğer genişlik
değişimi
(ΔEW)

Zamanla artıyor

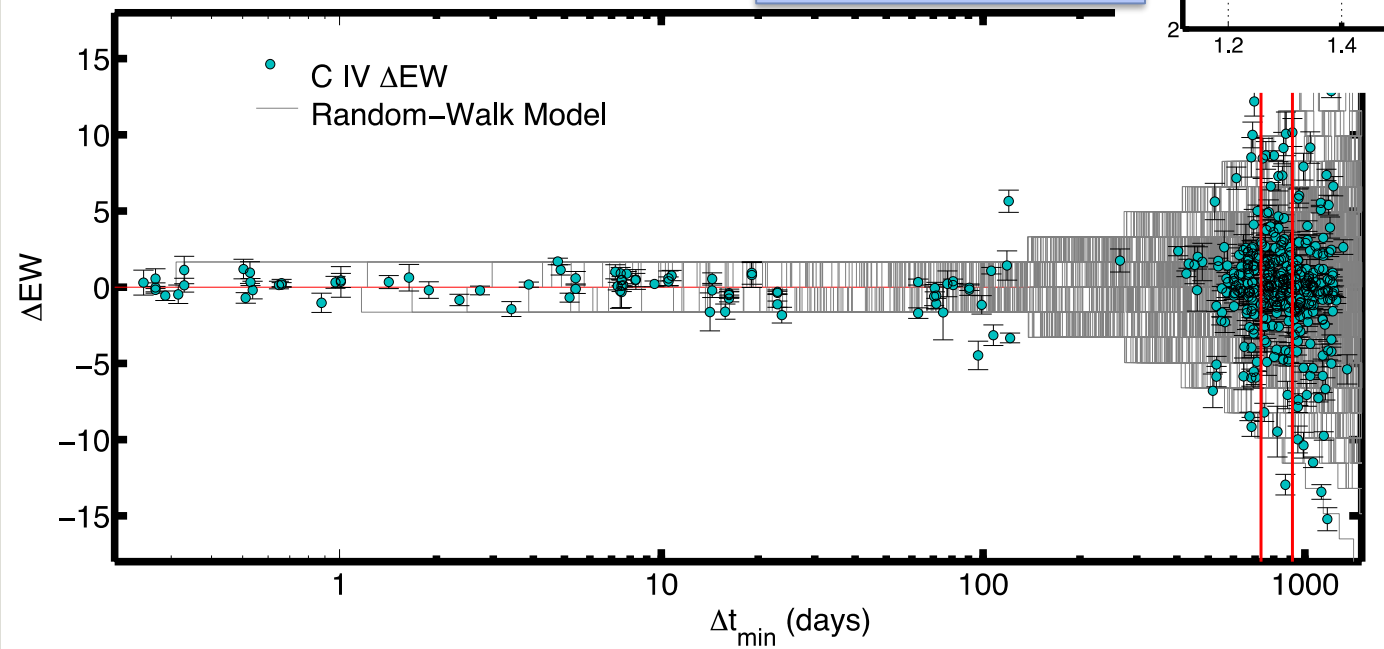
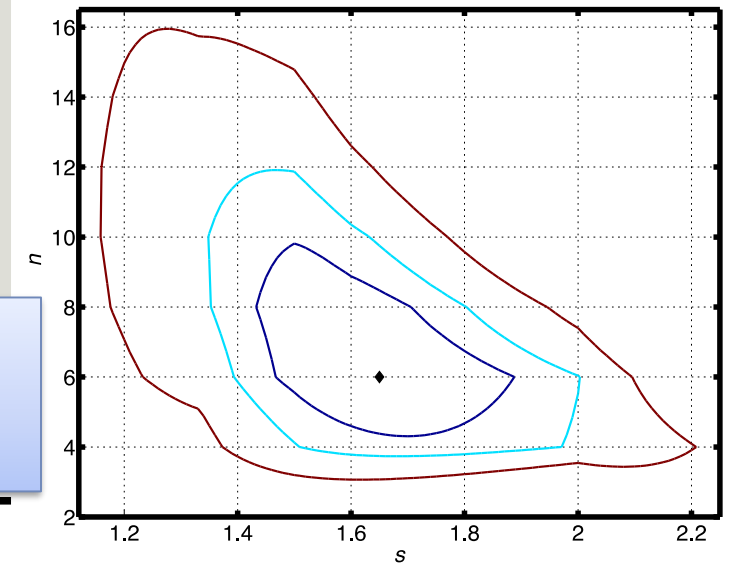
Aynı soğurucudaki
elementler benzer
özellik gösteriyor.

Random Walk Modeli

Best-fit model;
 $n=6$, and $s=1.65$
 A , $\delta t=137d$

Rüzgarların
ömrünün
birkaç bin yıl
olduğunu
öneriyor.

Rüzgar Değişimlerinin Karakteristiği

1. Soğurma çizgilerinin güçlenmesi ve zayıflaması benzer zaman ölçeklerinde gerçekleşiyor!
2. Değişimin şiddeti zamanla artıyor.
3. Zamanla zayıflayan çizgiler tamamen yok oluyor.
4. Rüzgarlar, karadelikten 10-100 ışık günü(10^{16} - 10^{17} cm) uzaklıkta oluşuyor.
5. Bir kuasarda, bakış doğrultusundaki rüzgarların ömrü birkaç bin yıl.

Soğurma çizgilerinin değişim mekanizması

"Kara delik etrafında evrenin en hızlı rüzgarları keşfedildi"

Aralarında ERÜ öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ak'ın da bulunduğu bir grup astrofizikçi, evrenin şimdiye kadar keşfedilmiş en hızlı rüzgarlarını, bir süper kütleli kara deliğin etrafında gözlemledi.

22.03.2016

Kayseri

bilim teknoloji

Monthly Notices

of the

ROYAL ASTRONOMICAL SOCIETY

MNRAS 457, 405–420 (2016)

doi:10.1093/mnras/stv3010

Multi-epoch observations of extremely high-velocity emergent broad absorption

Jesse A. Rogerson,^{1★} Patrick B. Hall,^{1★} Paola Rodríguez Hidalgo,^{1,2} Patrik Pirkola,¹ William N. Brandt^{3,4,5} and Nur Filiz Ak⁶

¹Department of Physics and Astronomy, York University, Toronto, ON M3J 1P3, Canada

²Department of Physics and Astronomy, Humbolt State University, Arcata, CA 95521, USA

³Department of Astronomy & Astrophysics, 525 Davey Lab, The Pennsylvania State University, University Park, PA 16802, USA

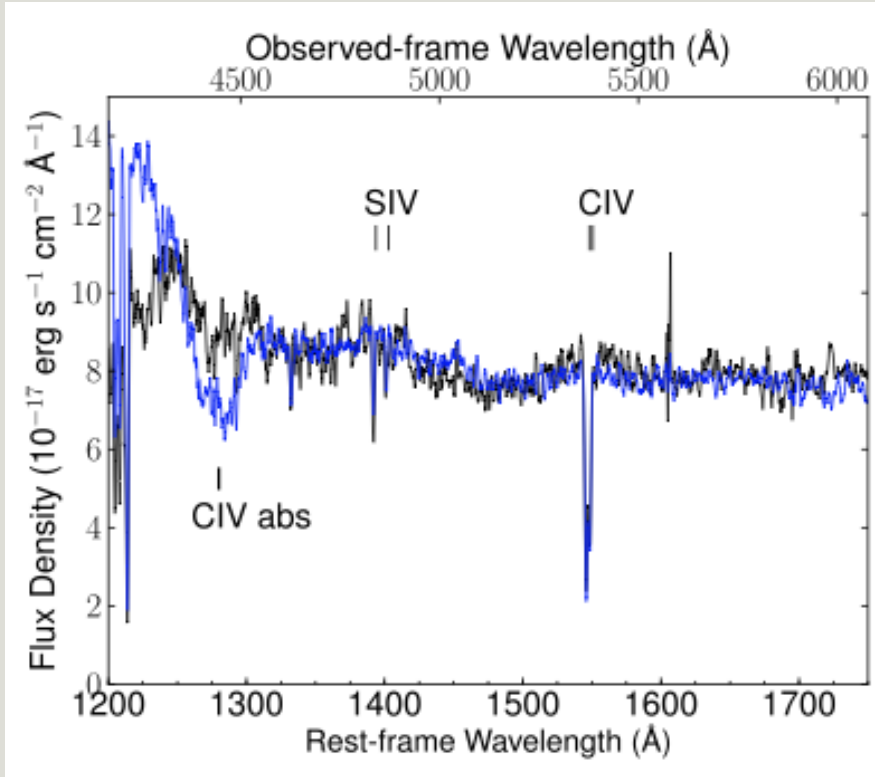
⁴Institute for Gravitation and the Cosmos, The Pennsylvania State University, University Park, PA 16802, USA

⁵Department of Physics, 104 Davey Lab, The Pennsylvania State University, University Park, PA 16802, USA

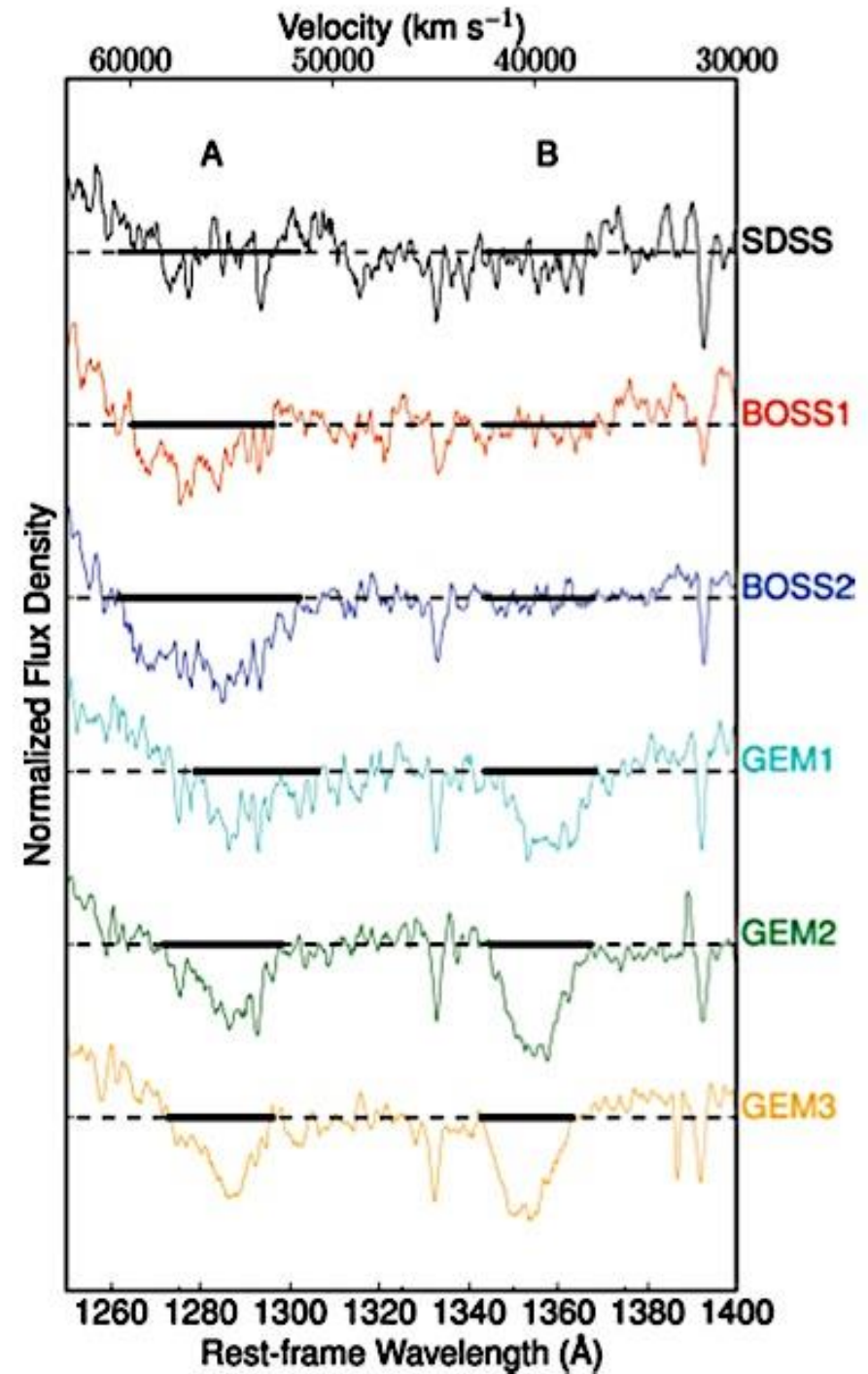
⁶Department of Astronomy and Space Sciences, Faculty of Sciences, Erciyes University, 38039 Kayseri, Turkey

J0230

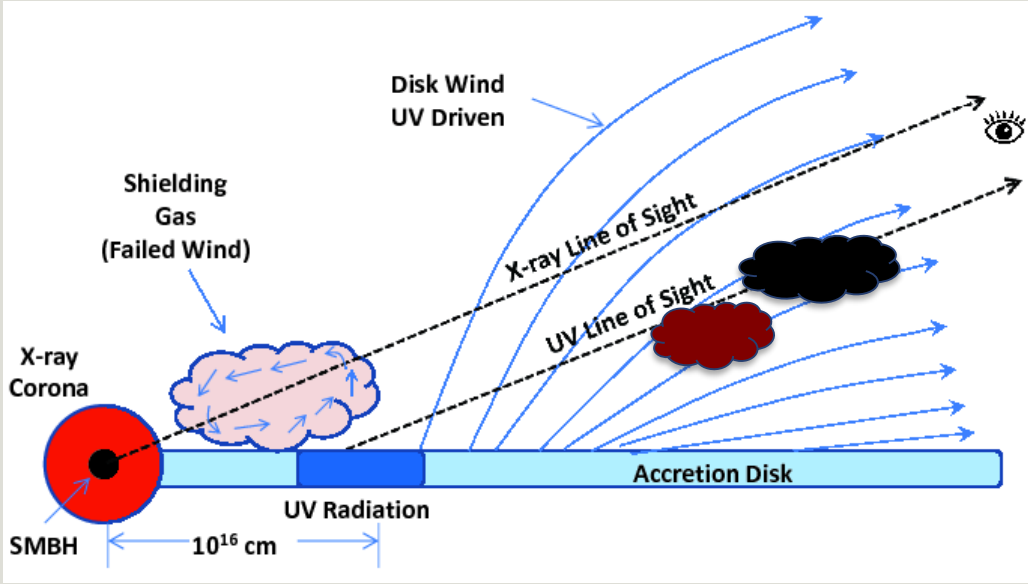
Gözlenmiş **en yüksek hızlı** rüzgara sahip kuasar. (60,000 km/s)

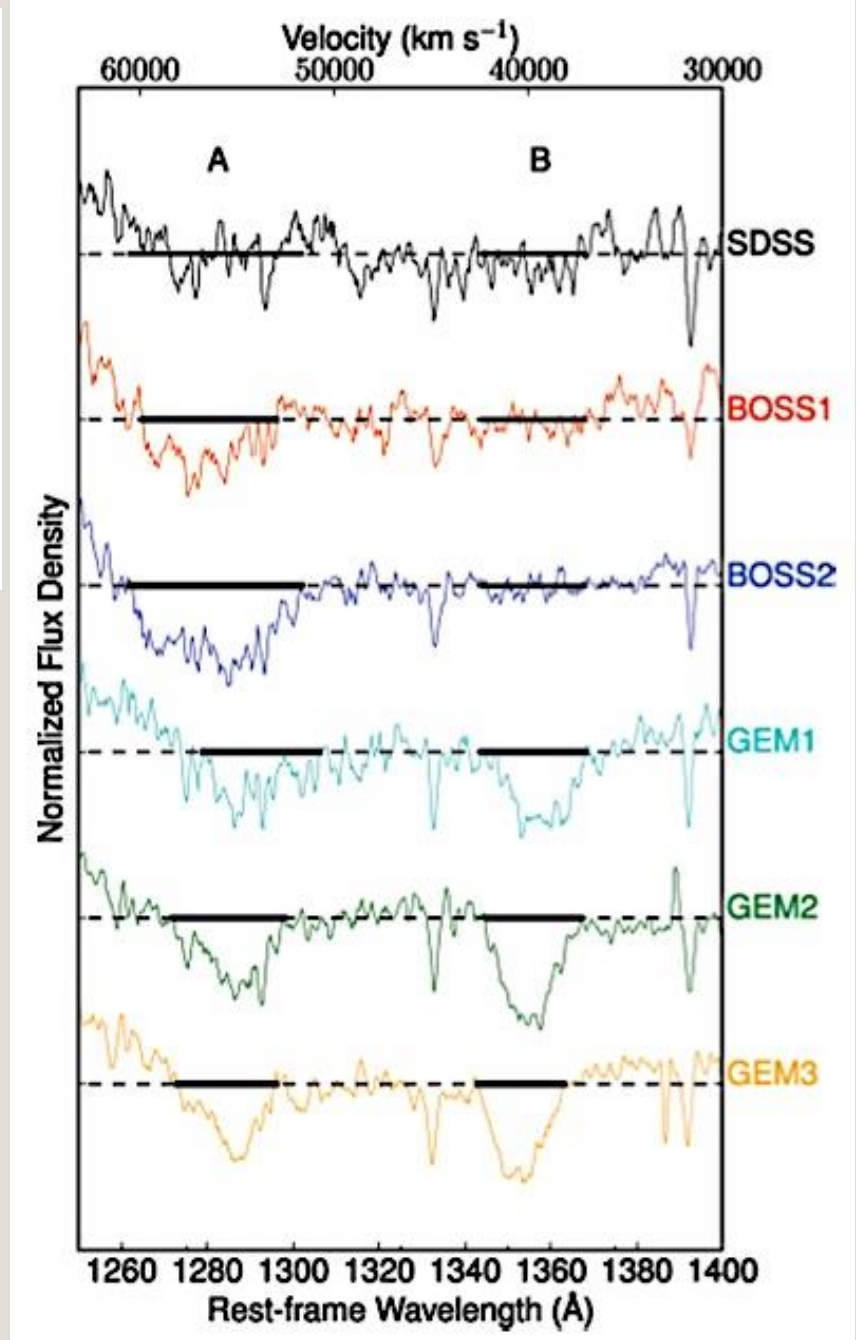
iki soğurma çizgisi de hızlı değişimler gösteriyor.

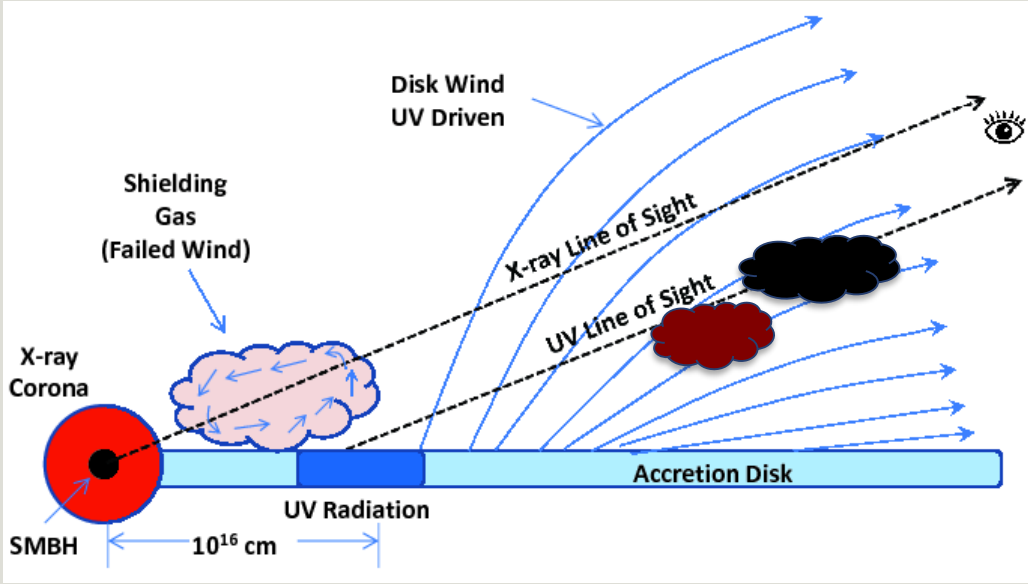

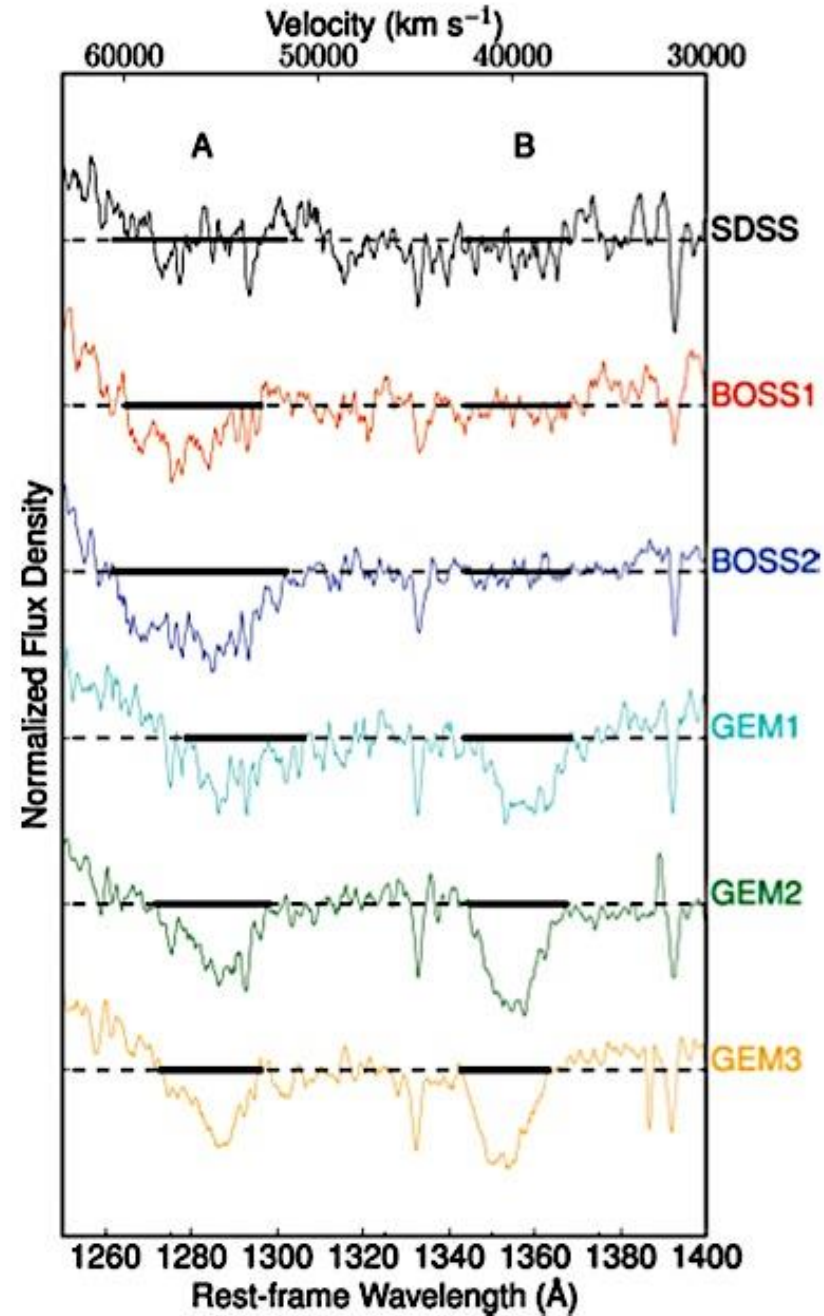
Soğurma çizgilerindeki
değişimin olası kaynağı:

Soğurma çizgilerindeki değişimin olası kaynağı:

- Kaynağın değişimi
- Soğurucu bulutun yörünge hareketi
- Bulutun kendi içindeki hareketi
- Aşırı iyonlaşmayı engelleyen koruyucu katmanın değişimi

Soğurma çizgilerindeki
değişimin olası kaynağı:

- Işınım kaynağının değişimi
- Soğurucu bulutun yörünge hareketi
- Bulutun kendi içindeki hareketi
- Aşırı iyonlaşmayı engelleyen koruyucu katmanın değişimi

Salma ve süreklilikte
değişim yok!

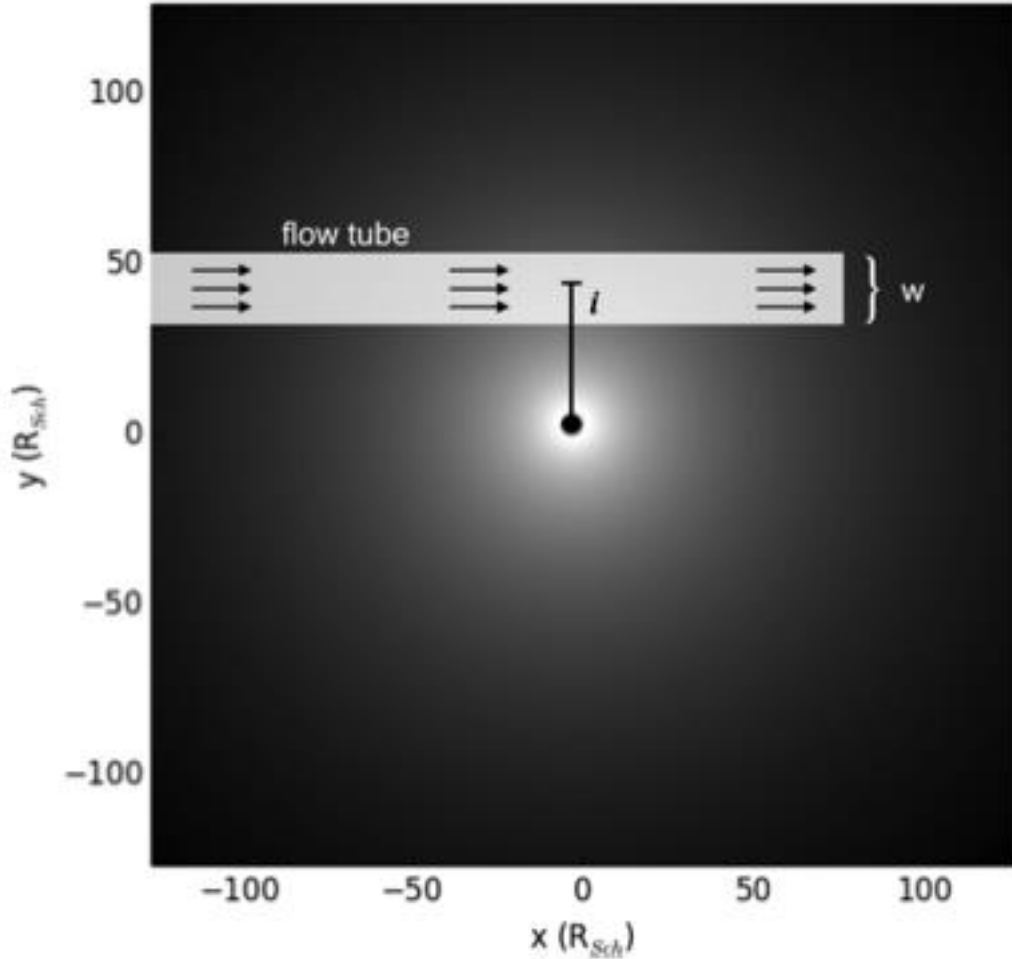
Çok kısa zaman ölçekli
değişimler (10 gün),
basit yörüngesel
hareketlerle açıklanamaz!

İki farklı bulutta aynı
değişimler var!

Soğurucu **bulutun iyonlaşma
seviyesindeki değişim**

Soğurucu **bulutun hareketinden
kaynaklı değişim**

Akış Tüpü Modeli

Işınım kaynağı homojen değil

Soğurucu bulutun hareketi, sadece yörüngesel değil.

Bu modele göre,
Soğurma çizgisi A'yı
oluşturan soğurucu,
karadelikten **186 Rsch** uzakta
Ve B de 350 Rsch ötede

Kuasar Rüzgarlarının Dinamiği:

En Hızlı

En Güçlü

En Değişken

Dr. Nurten Filiz Ak

